

การนำศีล ๕ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของนักศึกษาระดับปริญญาตรีเพื่อพัฒนาทักษะด้าน
คุณธรรม ในรายวิชาการปฏิบัติกรรมฐาน

Applying the five precepts into practice in daily life of undergraduate students
to develop the skills of learning for Morality in Practice Meditation
subjects

พระครูวินัยธรสัชชัย ญาณวีโร (ทิพย์โอสถ) ดร.^๑

Phrakhu Vinaidhorn Sanchai Nānaviro (Thiposot), Dr.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โฟน นามณี

Asst.Prof.Dr. Phon Namanee

พระครูธรรมธรเดช ฐิตเตโช (สำเร็จ)

Phrakhru Dhammadhorn Decho Thitetejo (Samrej)

พระอธิวัฒน์ รตนาวณโณ

Phra Athiwat Ratanawanno

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาการนำศีล ๕ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของนักศึกษาระดับปริญญาตรีเพื่อพัฒนาทักษะด้านคุณธรรม ในรายวิชาการปฏิบัติกรรมฐาน ๒) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะด้านคุณธรรม ในรายวิชาการปฏิบัติกรรมฐานของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรคือนักศึกษาวิทยาเขตล้านนา กลุ่มตัวอย่าง ๓๐๒ คน วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive samplings) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือเป็นแบบสอบถามปลายปิดมีจำนวน ๕๕ ข้อ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ผลการศึกษาพบว่า การนำศีล ๕ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของนักศึกษาระดับปริญญาตรีเพื่อพัฒนาทักษะด้านคุณธรรม โดยรวมทั้ง ๕ ด้าน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๐๕ อยู่ในระดับนาน ๆ ครั้ง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ด้านศีลข้อที่ ๑ ห้ามฆ่าสัตว์ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๘๔ ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับบ่อยปานกลาง ด้านศีลข้อที่ ๓ ห้ามประพฤตินอกใจ โดยมีความเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๒๘ ด้านศีลข้อที่ ๒ ห้ามลักทรัพย์ โดยมีความเฉลี่ยเท่ากับ ๒.๐๖ มีค่าแปลผลอยู่ในระดับนาน ๆ ครั้ง ด้านศีลข้อที่ ๔ ห้ามพูดคำเท็จ โดยมีความเฉลี่ยเท่ากับ ๑.๗๐ ด้านศีลข้อ ๕ เว้นจากการดื่มสุรา โดยมีความเฉลี่ยเท่ากับ ๑.๓๘ ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับไม่เคย ตามลำดับ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะด้านคุณธรรม ด้านศีลข้อที่ ๑ พบว่า ควบคุมตัวเองให้ดี นำเอาหลักศีลธรรมมาประยุกต์ใช้ในการดำเนิน

^๑ อาจารย์ประจำ คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

Email : Sunchait๖๕@gmail.com

ชีวิตให้มากขึ้น อย่าเบียดเบียนและแม่เมตตาให้มาก ด้านศีลข้อที่ ๒ พบว่า ไม่ควรเอาสิ่งของที่เป็นของตนเอง ควรอบรม คุณธรรมจริยธรรม เป็นการฝึกกฎหมายห้ามลักทรัพย์ ควรทำงานสุจริต สิ่งใดไม่ใช่ของเราไม่ควรหยิบเอา ด้านศีลข้อ ที่ ๓ พบว่า ควรมีความซื่อสัตย์ต่อคนรัก รักเดียวใจเดียว การผิดศีลข้อนี้เป็นบาป ควรอบรมเกี่ยวกับโทษของสื่อลามก ให้เสพสื่อธรรมะแทน ด้านศีลข้อที่ ๔ พบว่า ไม่ควรนินทาคนอื่น พูดแต่ความจริง ควรเลิกใส่ร้ายคนอื่น เอาธรรมะเป็น แนวทางปฏิบัติ ด้านศีลข้อที่ ๕ พบว่า ปรับทัศนคติว่าสิ่งเสพติดเป็นสิ่งที่ไม่ดี เอาธรรมะเข้ามาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว จิตใจ เข้าร่วมกิจกรรม เช่น จดเกล้าเข้าพรรษา

คำสำคัญ : ๑.การนำศีล ๕ ๒.การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน, ๓.การพัฒนาทักษะด้านคุณธรรม, ๔.การปฏิบัติ กรรณฐาน

Abstract

The purpose of this research were to study: ๑) to study Applying the five precepts into practice in daily life of undergraduate students to develop the skills of learning for Morality in Practice Meditation subjects ๒) to study suggestions about the development of moral skills In meditation practice courses for undergraduate students Mahamakut Buddhist University Lanna Campus. Use quantitative research methods. the population is students of Mahamakut Buddhist University. Lanna Campus. the sample consisted of ๓๐๒ people. to use sampling methods was purposive samplings. the research instrument was a closed-ended questionnaire consisting of ๕๕ items. data was analyzed using computer-assisted program. the statistics used for data analysis were Percentage, Mean ($\bar{X}$), Standard Deviation (S.D.) The results of the study showed that the Applying the five precepts into practice in daily life of undergraduate students to develop the skills of learning for Morality in Practice Meditation subjects, in general, in ๕ aspects, with an average value of ๒.๐๕ on a rare level. In descending order of order, it was found that the aspect that had the highest mean was the precept no. ๑, do not kill animals with an average value of ๒.๘๔, with interpretations at a moderate level. regarding the precept no. ๓, no misconduct sexual with an average of ๒.๒๘. on the second precept. Do not steal the average value is ๒.๐๖ with the interpretation of the results on a rare level. regarding the ๔th precept, do not lie with an average of ๑.๗๐. on the fifth precept, except for drinking with an average of ๑.๓๘ which has never been respectively. Suggestions on moral skill development. regarding precept no. ๑, it was found that good self-control, apply moral principles to life more, do not encroach and spread loving-kindness a lot. regarding the second precept, it was found that one should not take things belonging to them. it should train morality and ethics. It is against the law to prohibit theft. It should work honestly anything that is not ours should not be taken. regarding the third precept, it should be honest to the lover Monogamous. breaching this precept is a sin. It should train about pornography to use the Dharma media instead. regarding the fourth

precept, it was found that one should not gossip about other people. speak only the truth. it should stop framing others, to take Dharma a practice. regarding the precept no. ๕, it was found that adjusting the attitude that drugs are bad. brought Dharma as an anchor for the mind, participating in activities such as abstaining from alcohol in Buddhist lent.

Keywords: ๑.Applying, the five ๒.precepts into practice in daily life, ๓.to develop the skills of learning for Morality, ๔.Practice Meditation subjects

บทนำ

ในโลกมนุษย์มีสิ่งมีชีวิตที่หลากหลายจำพวกอาศัยอยู่ในบรรดาสิ่งมีชีวิตเหล่านั้นถือว่ามนุษย์เป็นผู้ประเสริฐที่สุด มีพระสูตรหนึ่งเรียกว่าอัมพัฏฐสูตรได้กล่าวว่า ในหมู่มนุษย์ผู้ที่เพียบพร้อมด้วยวิชาและจรณะจัดว่าเป็นผู้ประเสริฐที่สุดในหมู่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย (ที.สี. (ไทย) ๙/๙๙/๒๗๗) สัตว์ที่นับได้ว่าประเสริฐที่สุดคือมนุษย์เหตุผลสำคัญที่ทำให้มนุษย์ประเสริฐกว่าสัตว์ทั้งหลายก็เพราะว่ามนุษย์มีความสามารถในการพัฒนาศักยภาพตนเองมากกว่าสัตว์จำพวกอื่น^๒ มนุษย์เป็นสัตว์ที่สามารถพัฒนาได้มากกว่าสัตว์อื่น ดังที่นักวิชาการท่านได้กล่าวไว้ว่า มนุษย์มีคุณลักษณะพิเศษหลายประการที่บรรดาสัตว์อื่นไม่มี เช่น รู้จักประดิษฐ์เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มได้ รู้จักการแต่งกาย กินอาหารที่หลากหลายได้ เนื้อก็ได้อีกได้ พืชก็ได้ และมีมันสมองที่เฉลียวฉลาด สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ และดัดแปลงสิ่งแวดล้อมมาใช้ประโยชน์ ที่สำคัญมีการส่งสมทางวัฒนธรรมและถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปอีกคนรุ่นหนึ่งได้^๓ ดังนั้น มนุษย์จึงเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการขับเคลื่อนสังคม เป็นเครื่องชี้วัดความเป็นไปของสังคมปัจจุบัน เพราะสิ่งต่าง ๆ ล้วนเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ฉะนั้นเมื่อสังคมต้องการความเจริญก้าวหน้าทั้งทางวัตถุและจิตวิญญาณต้องให้ความสนใจพัฒนาในสิ่งที่เป็ทุนที่สำคัญคือ ทุนมนุษย์หรือทรัพยากรมนุษย์นั่นเองให้มีพฤติกรรมที่ดีงามในรูปแบบที่พึงประสงค์ในสังคม

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ มีการมุ่งพัฒนาภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา โดยได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขเศรษฐกิจเจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน เพื่อให้สามารถรองรับกับกระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศที่ปรับเปลี่ยนเร็วคาดการณ์ได้ยากและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าว ได้ส่งผลกระทบต่อชุมชนทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท จากการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ ภัยธรรมชาติที่รุนแรง เช่น ภัยแล้ง น้ำท่วม วาตภัย เป็นต้น อันเป็นผลมาจากการทำลายธรรมชาติของมนุษย์ กระแสนิยมวัฒนธรรมต่างชาติ การบริโภคนิยม การว่างงาน ความขัดแย้งภายในประเทศ ส่งผลให้ความรัก ความสามัคคี ความเอื้ออาทร คุณธรรมของคนในชุมชนลดลง จึงจำเป็นต้องพัฒนาส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถ

^๒ กรมวิชาการ. (๒๕๓๙). การศึกษากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ลักษณ์.

^๓ ณรงค์ เสียงประชา. (๒๕๔๑). มนุษย์กับสังคม. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

พึ่งตนเองได้ และสามารถปรับตัวให้ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก ซึ่งจะเป็นหนทางต่อการแก้ไขปัญหา และเป็นแรงหนุนต่อการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน เช่น ด้านการพัฒนาคนในชุมชนให้มีความเข้มแข็งภายในชุมชนโดยใช้ วัดเป็นฐานในการพัฒนา และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (๒๕๕๙) ได้เสนอ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ มีวิสัยทัศน์ คือ สู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน กรอบวิสัยทัศน์ แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ ให้ความสำคัญกับการกำหนดทิศทางการพัฒนาที่มุ่งสู่การเปลี่ยนผ่านประเทศไทยจาก ประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่มีรายได้สูง มีความมั่นคง และยั่งยืน สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ^๔ ในสังคมไทยนั้นโดยส่วนใหญ่ประชาชนชาวไทยนับถือพระพุทธศาสนา ซึ่งอาจจะถือได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนา ประจำชาติก็ว่าได้ การดำเนินชีวิตของคนไทยและวัฒนธรรมต่าง ๆ ได้รับอิทธิพลหล่อหลอมด้วยหลักธรรมคำสอนใน พระพุทธศาสนา ซึ่งอยู่ในความคิดหรือชีวิตจิตใจของคนไทยเป็นเวลานาน สามารถสังเกตได้จากผลสะท้อนที่ปรากฏ ออกมาในด้านต่าง ๆ เช่นวิถีชีวิต ทัศนคติ พฤติกรรม นิสัยใจคอของชาวไทยตลอดจนถึงวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ลักษณะดังกล่าวซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยการนำมาปฏิบัติดัดแปลงให้สอดคล้องกับ การดำเนินชีวิต สังคม ย่อมมีผู้นำ ผู้บริหาร หรือผู้ปกครอง ซึ่งเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการปกครอง การ บริหารจัดการให้สังคมนั้นๆ ไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ ตั้งแต่ระดับสูงจนถึงระดับท้องถิ่นซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ซึ่งพระพุทธศาสนามุ่งเน้นคุณธรรมของผู้ปกครอง โดยเฉพาะความถูกต้อง นั้นคือ ความประพฤติที่เป็นแบบอย่างที่ดีของประชาชน เมื่อผู้ปกครองเป็นแบบอย่างที่ดี ปัญหาสังคมอันเนื่องมาจากความไร้ศีลธรรมของประชาชนจะไม่เกิดขึ้น แต่ถ้าผู้นำทำตัวอย่างไม่ดี ผู้อยู่ใต้การปกครองและประชาชนทั่วไป ก็จะเลียนแบบที่ไม่ดีไปด้วย จะเกิดปัญหาสังคมเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นศีลจึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการ กำหนดพฤติกรรมของผู้นำหรือผู้ปกครอง ^๖ พุทธจริยธรรมที่สำคัญของพระพุทธศาสนา คือ ศีล ๕ เป็นมนุษยธรรม ธรรมของมนุษย์ที่มีความตั้งใจที่จะงดเว้นจากความชั่ว ความทุจริตทางกาย และวาจา รวมทั้งสิ่งที่ไม่ดีทุกประการ ^๗

เพราะคนเราจะต้องเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้นั้น มิใช่ว่าจะเกิดมาเป็นมนุษย์เท่านั้น จะต้องมียุทธสำหรับมนุษย์อีกด้วย^๘ ซึ่งศีลเป็นการรักษากาย วาจาและใจให้สงบและเยือกเย็น เป็นพื้นฐานการดำรงชีวิตของมนุษยชาติ และเป็น

^๔ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (๒๕๕๔). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๑**. กรุงเทพมหานคร : สำนักนายกรัฐมนตรี.

^๕ พระอุบล กตปุญโญ (แก้ววงษ์ลอม). (๒๕๓๗). **การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของศีลที่มีต่อสังคมไทย**. วิทยานิพนธ์พุทธ ศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

^๖ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช. (๒๕๑๖). **จามเทวีวงศ์ พงศาวดารเมืองศรีอยุธยา**. พระนคร : ห้างหุ้นส่วน จำกัดบรรณกิจเทรดดิ้ง.

^๗ พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (๒๕๓๒). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

^๘ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช. (๒๕๓๘). **ความจริงที่ต้องเข้าใจ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ข้อปฏิบัติเพื่อสังคมที่ร่มเย็น พระพุทธเจ้าทรงพิจารณาเห็นว่า โลกนี้จะสงบร่มเย็นเมื่อคนเคารพสิทธิ ซึ่งกันและกัน ไม่เบียดเบียนกันทางกาย วาจา อันมีพื้นฐานมาจากใจ การกระทำใดที่พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นการกระทำที่ดีและที่ชั่ว คำตอบสำหรับฆราวาสผู้ครองเรือนทั่วไปอยู่ในศีล ๕ และศีล ๕ เป็นการปฏิบัติตามแนวพระพุทธศาสนา ขั้นต้น หากประพฤติปฏิบัติตามกันไม่ได้ก็จะไม่ได้ประโยชน์จากการเป็นพุทธศาสนิกชน ซึ่งศีล ๕ นี้มีอิทธิพลต่อสังคมมาก เพราะจัดเป็นบรรทัดฐานทางสังคมด้านศีลธรรมของพุทธศาสนิกชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การรักษา ศีล ๕ จึงเป็นการทำความดี ทำให้ผู้ที่รักษาศีลมีคุณสมบัติ มีความสามารถช่วยเหลือตนเองได้และส่งเสริมชุมชนต่าง ๆ ให้อยู่ร่วมกันด้วยความเป็นระเบียบ^๙

ดังนั้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศในแนวทางนี้ตอบสนองกับการแก้ไขปัญหาในระดับชาติ โดยเน้นการพัฒนาที่มีคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา ดำเนินการต่อยอดศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาและวิกฤตการณ์ในสังคมไทย ด้วยการยึดเศรษฐกิจพอเพียงตามพระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ซึ่งทรงมีพระราชดำรัสด้วยความห่วงพระทัยว่า “ปัญหาที่สังคมมานานจะไม่ได้รับการแก้ไขและจะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นในสังคมไทย หากการพัฒนาประเทศยังคงยึดเศรษฐกิจเป็นศูนย์กลางทางการพัฒนามนุษย์ที่มีคุณภาพของสังคม” บรรทัดฐานชีวิตคุณธรรมในสังคมไทยมีที่มาจากหลักคำสอนในพุทธศาสนา ซึ่งเป็นคุณธรรมพื้นฐานในวิถีชีวิตของคนไทย ซึ่งอนุมานได้จากการดำเนินชีวิตตามปกติของชาวไทยพุทธ แนวทางคุณธรรมพื้นฐานดังกล่าวได้แก่ ศีล ๕ คือ ไม่มุ้งร้ายผู้อื่น ไม่ทุจริตฉ้อโกง ไม่ประพฤติผิดในกาม ไม่หลอกลวงกล่าวเท็จ และไม่เกี่ยวข้องสิ่งเสพติดให้โทษ^{๑๐} หากพิจารณาในรายละเอียดของคุณธรรมพื้นฐาน ๕ ประการ ขั้นต้นแล้วจะพบว่า คุณธรรมดังกล่าว มีแต่จะเสริมสร้างให้สังคมอยู่ด้วยกันอย่างสงบสุข และยังเป็นการพัฒนาคนให้มีความสมบูรณ์พร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา ชุมชนและสังคม ถ้ามนุษย์ในโลกนี้ต่างคนต่างไม่มีศีลกันและจะเห็นได้ทันทีว่า เป็นภาวะที่ทนไม่ได้ ตัวเองก็ทนตัวเองไม่ได้ เมื่อตัวเองไม่มีศีล ตัวเองจะทน (พฤติกรรม) ของตัวเองไม่ได้ ถ้าคนไม่มีศีลกันแล้วจะเกิดเสนียดจัญไรของสังคมมากขึ้น^{๑๑} การสร้างความสงบสุขให้เกิดแก่คนในชาตินั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐบาลต้องเร่งฟื้นฟูสภาพจิตใจ ส่งเสริมให้เกิดการปลูกฝังคุณธรรมให้กับสังคม ซึ่งเป้าหมายที่สำคัญได้แก่ กลุ่มเยาวชนที่กำลังเติบโต เป็นกำลังที่สำคัญของชาติ ความรู้ความเข้าใจและการปฏิบัติตามศีล ๕ ของเยาวชนไทย ถือเป็นดัชนีบ่งชี้ในด้านคุณธรรมพื้นฐานที่พุทธศาสนิกชนพึงปฏิบัติ^{๑๒}

ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางอาชญากรรม การทำลายล้างผลาญซึ่งกันและกัน การปล้นชิงทรัพย์สิน การทำความผิดทางเพศ การโกหกหลอกลวง และการเสพสิ่งเสพติดให้โทษ ดังเช่นที่

^๙ ธนิต อยู่โพธิ์. (๒๕๔๐). **อานิสงส์ศีล ๕**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

^{๑๐} พระธรรมปฎก (ป.อ. ปยุตโต). (๒๕๔๐). **พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง.

^{๑๑} พุทธทาสภิกขุ. (2540). **ทาน ศีล ภาวนา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ.

^{๑๒} พระมหาพิชิตชัย ยมพาลไพ. (๒๕๔๒). **การศึกษาทัศนะเรื่องศีล ๕ ของชาวพุทธในสังคมไทยปัจจุบัน: ศึกษาเฉพาะกรณีการฆาตกรรม**. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหิดล.

ปรากฏเป็นข่าวทางสื่อสารมวลชนอยู่บ่อยๆ ตลอดถึงปัญหาทางสังคมเศรษฐกิจการเมืองการปกครอง เมื่อว่าโดยสรุปแล้วแต่เป็นการประพาศติผิด ในเรื่องการละเมิดศีล ๕ ทั้งสิ้น เพราะคนยึดเอาประโยชน์ตนและพวกพ้องเป็นหลัก ไม่ใส่ใจผลกระทบต่อส่วนรวม ขาดความรับผิดชอบ เห็นผิดเป็นชอบ ในขณะที่สังคมเปลี่ยนไป ประกอบกับขาดความเข้าใจหลักศีลธรรม และไม่เห็นความสำคัญของศีลธรรม เพราะความโลภ โกรธ หลง เข้าครอบงำจิตใจ ความคิดอ่านและความประพฤติหลายๆ อย่าง ซึ่งแต่ก่อนถือว่าเป็นความชั่ว ความผิด ได้กลายเป็นสิ่งที่คนในสังคมยอมรับ แล้วพากันประพฤติปฏิบัติโดยไม่รู้สึกเสียดัง สะเทือน จนทำให้เกิดปัญหาและทำให้วิถีชีวิตมีดมนลงไป พวกเราชาวพุทธจะต้องรวมกันแก้ไขปัญหานี้อย่างจริงจัง ต้องยึดหลักการใหม่ นั่นคือนั่นที่จะไม่ทำอะไรๆ ที่ชั่วที่เสื่อม ต้องกล้าบากบั่นที่จะทำแต่สิ่งที่เป็นความดี เป็นความถูกต้องและเป็นธรรม เพื่อให้เกิดผลความประพฤติปฏิบัติชอบ บังเกิดเพิ่มพูนขึ้นและคำจูนส่วนรวมไว้มิให้เสื่อมทรุด หากให้กลับฟื้นคืนดีขึ้นได้เป็นลำดับ นักศึกษาที่มาศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนาโดยส่วนใหญ่มาจากอำเภอรอบนอกของจังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดใกล้เคียงเช่น แม่ฮ่องสอน ตาก เชียงราย เป็นต้น นักศึกษาบางคนอาจจะมาจากถิ่นห่างไกล พอมาอยู่ในเมืองอาจจะเกิดความตื่นตาตื่นใจกับแสงสีเสียงของเมืองเชียงใหม่ก็อาจจะเป็นไปได้ เพราะนักศึกษาเหล่านี้เป็นวัยรุ่นตอนปลายคือวัยหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต ทำให้ประสบปัญหาต่างๆ มากมายเช่น การปรับตัวเมื่อต้องมาอาศัยอยู่ในเมือง ต้องอยู่หอพักคนเดียว สิ่งยั่วยั่วต่างๆ มากมายในเมือง คนที่ควบคุมจิตใจไม่ได้อาจจะทำให้จิตใจกระเจิงได้ เช่น ปัญหาเรื่องความรัก เมื่อมีรักแล้วก็ต้องมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ทำให้เกิดปัญหาท้องก่อนวัยอันควร ปัญหายาเสพติด ปัญหาเกิดคบเพื่อนเพราะเป็นสังคมที่ใหญ่ขึ้นก็ต้องพบเจอกับคนหลากหลาย ปัญหาการหลอกลวง เป็นต้น และนักศึกษาเหล่านี้ส่วนหนึ่งได้มาเรียนวิชาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาสามารถนำหลักการศีลห้าไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้อย่างไร มีวุฒิภาวะทางอารมณ์มากน้อยแค่ไหนอย่างไร และรู้เข้าใจเกี่ยวกับศีลในทางพระพุทธศาสนาอย่างไรบ้าง และสามารถนำไปใช้ได้เท่าไร เป็นต้น การศึกษาศีลห้าแล้วสามารถยับยั้งเหตุการณ์อันเลวร้ายที่จะเกิดขึ้นไม่ให้เกิดขึ้นได้ไหม เพราะปัญหาชีวิตนั้นมักมาโดยไม่ทันตั้งตัว บอกเหตุล่วงหน้าไว้ก่อน เป็นต้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการรักษาศีล ๕ อันเป็นศีลระดับพื้นฐานเบื้องต้น เพราะศีลหมายถึง ความเป็นปกติธรรมดา หรือการประพฤติชอบทางกาย วาจา เป็นศีลพื้นฐานที่จะสักตมิจฉาธิฐิ ผู้นำมีความสำคัญ การกระทำในสิ่งที่ดี เป็นตัวอย่างและแบบอย่างที่ดีให้กับชุมชน และนำพาทำกิจกรรมที่สื่อไปในทางที่ดี ทั้งการศึกษา ศาสนา เศรษฐกิจ สังคม การให้การศึกษาระบบการเรียนการสอนมีความจำเป็น รวมถึงการให้การศึกษาศีลธรรมที่ต้องเอาจริงเอาจัง ผู้วิจัยจึงมีความต้องการที่จะศึกษาการนำศีล ๕ ไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันของนักศึกษาระดับปริญญาตรีเพื่อพัฒนาทักษะด้านคุณธรรม และเพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมเผยแผ่ศีลธรรม เพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการตามแนวพุทธศาสนาให้เกิดมีขึ้นในหมู่นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยเฉพาะทางพระพุทธศาสนา อันเป็นข้อมูลการสำรวจขั้นต้นเพื่อหาแนวทางพัฒนาสนับสนุนและปลูกฝังคุณธรรมแก่เยาวชนไทย จะได้เป็นรากฐานสำคัญในการสร้างความมั่นคงของชาติสืบไป

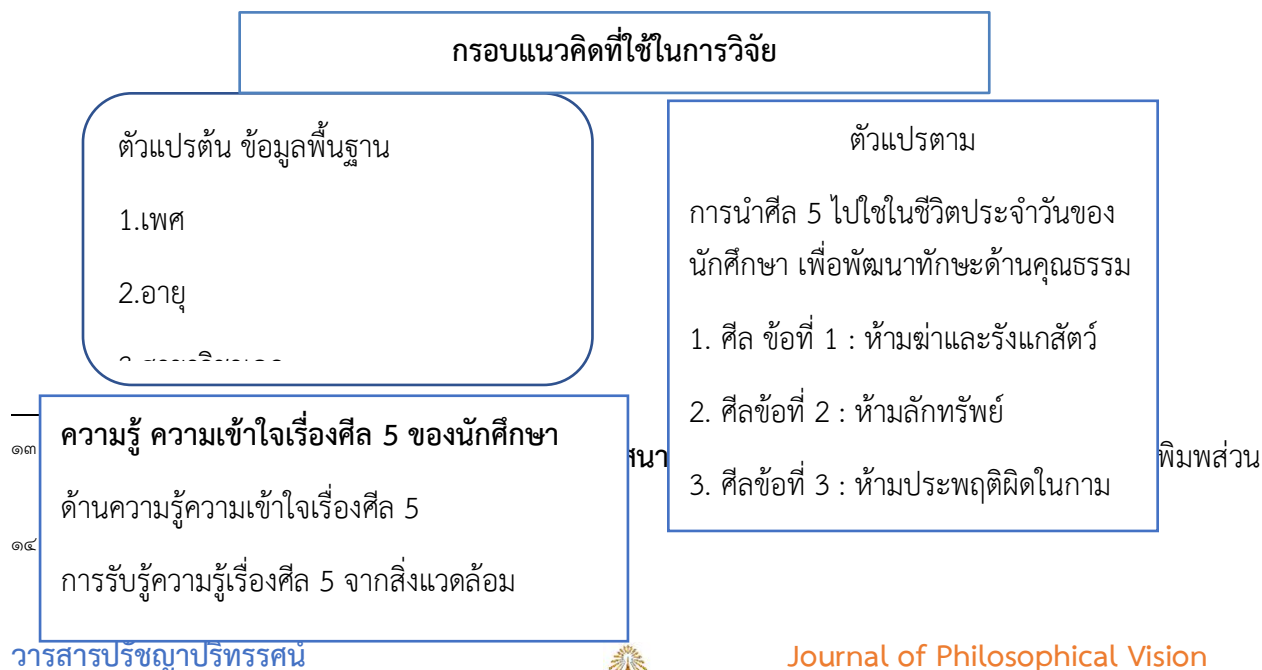
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาการนำศีล ๕ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของนักศึกษาระดับปริญญาตรีเพื่อพัฒนาทักษะด้านคุณธรรม ในรายวิชาการปฏิบัติกรรมฐาน

๒. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะด้านคุณธรรม ในรายวิชาการปฏิบัติกรรมฐานของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การนำศีล ๕ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของนักศึกษาระดับปริญญาตรีเพื่อพัฒนาทักษะด้านคุณธรรม ในรายวิชาการปฏิบัติกรรมฐาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา” ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารจาก พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ^{๑๓} และงานวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ของนิสิตนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษา^{๑๔} ในกรุงเทพมหานคร” (เสาวรีย์ ตะโพนทอง กุลกัญญา ณ ป้อมเพ็ชร และมนตรี คูควร, ๒๕๔๙, หน้า ๓๑)^{๑๔} แล้วได้นำมาปรับกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อตอบวัตถุประสงค์ สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาวิจัยได้ ดังต่อไปนี้

แผนภูมิแสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การนำศีล ๕ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของนักศึกษาระดับปริญญาตรีเพื่อพัฒนาทักษะด้านคุณธรรม ในรายวิชาการปฏิบัติกรรมฐาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา”

๑. แบบรูปแบบของการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

๒. ประชากร ได้แก่ นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

๓. กลุ่มตัวอย่างนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จำนวน ๓๐๒ คนวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive samplings)

๔. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ มี ๓๐๒ ชุด ได้แก่

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามลักษณะปลายปิด เกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย ๑) เพศ ๒) อายุ ๓) สาขาวิชาเอก ๔) ชั้นปีที่

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามลักษณะแบบปลายปิด คือ การนำศีล ๕ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของนักศึกษาระดับปริญญาตรีเพื่อพัฒนาทักษะด้านคุณธรรม ในรายวิชาการปฏิบัติกรรมฐาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา โดยผู้วิจัยใช้ลักษณะแบบมาตราส่วน ๕ ระดับโดยใช้หลักของ Likert Scale พัฒนาให้เป็นลักษณะแบบมาตราส่วน ๕ ระดับ คือ บ่อยมากที่สุด บ่อยมาก บ่อยปานกลาง นาน ๆ ครั้ง ไม่เคยตอบไม่ได้ โดยกำหนดเป็นตัวเลข และความหมาย คือ

ระดับความคิดเห็น

ระดับคะแนน

บ่อยมากที่สุด	มีค่าเท่ากับ	๕
บ่อยมาก	มีค่าเท่ากับ	๔
บ่อยปานกลาง	มีค่าเท่ากับ	๓
นาน ๆ ครั้ง	มีค่าเท่ากับ	๒
ไม่เคย	มีค่าเท่ากับ	๑

เมื่อรวบรวมข้อมูลและแจกแจงความจะใช้คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างแบ่งระดับความคิดเห็นออกเป็น ๕ ระดับ ซึ่งมีเกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง ๔.๒๑ – ๕.๐๐	หมายถึง	เห็นด้วยกับคำถามระดับบ่อยมากที่สุด
ค่าเฉลี่ยระหว่าง ๓.๔๑ – ๔.๒๐	หมายถึง	เห็นด้วยกับคำถามระดับบ่อยมาก
ค่าเฉลี่ยระหว่าง ๒.๖๑ – ๓.๔๐	หมายถึง	เห็นด้วยกับคำถามระดับบ่อยปานกลาง
ค่าเฉลี่ยระหว่าง ๑.๘๑ – ๒.๖๐	หมายถึง	เห็นด้วยกับคำถามระดับนาน ๆ ครั้ง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง ๑.๐๐ – ๑.๘๐ หมายถึง เห็นด้วยกับคำถามไม่เคย

โดยคำถามในแบบสอบถามในแต่ละส่วนเป็นคำถามเชิงบวกและลบ คือ ตามเกณฑ์ประเมินค่า ถ้าสมมติผู้ตอบแบบสอบถาม ในช่วงค่าเฉลี่ยระหว่าง ๑.๐๐ – ๑.๘๐ หมายถึง เห็นด้วยกับคำถามไม่เคย หมายความว่า ดีมากที่สุด เป็นต้น

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามมีลักษณะปลายเปิด (Open - Ended Question) เกี่ยวกับการเพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะด้านคุณธรรม (ศีล ๕) ในรายวิชาการปฏิบัติกรรมฐานของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

๕. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือ ไปเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวางแผนและปฏิบัติการดังนี้

๕.๑) นำหนังสือขอความร่วมมือให้นักศึกษากรอกข้อมูล

๕.๒) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปดำเนินเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

๕.๓) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล จากประชากรกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง กำหนดตัวอย่างจากประชากรกลุ่มตัวอย่างและได้ประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๐๒ คน จากนั้นจึงได้ทำการแจกแบบสอบถาม นำไปให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถาม

๕.๔) ตรวจสอบความถูกต้อง และความสมบูรณ์ของแบบสอบถามเพื่อนำไปวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสถิติทางคอมพิวเตอร์

๖. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ที่มีชื่อในทะเบียนของมหาวิทยาลัย มาประมวลผลข้อมูลวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสถิติทางคอมพิวเตอร์ มาประมวลผลข้อมูลวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าสถิติความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) S.D. เพื่อนำไปใช้วิเคราะห์กับแบบสอบถามโดยมีขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้การวิเคราะห์หาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย

ตอนที่ ๒ คำถามการนำศีล ๕ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของนักศึกษาระดับปริญญาตรีเพื่อพัฒนาทักษะด้านคุณธรรม ในรายวิชาการปฏิบัติกรรมฐาน ใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขการพัฒนาทักษะด้านคุณธรรม (ศีล ๕) ในรายวิชาการปฏิบัติกรรมฐานของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ดังนั้นสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติการบรรยาย (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ(Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สรุปผลการวิจัย

๑. การนำศีล ๕ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของนักศึกษาระดับปริญญาตรีเพื่อพัฒนาทักษะด้านคุณธรรม ในรายวิชาการปฏิบัติกรรมฐาน

พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น ๓๐๒ คน เป็นเพศชาย จำนวน ๗๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๘ และเป็นเพศหญิง จำนวน ๒๒๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๔.๒ จำนวนร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามมีอายุ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ อายุระหว่าง ๒๐-๒๑ ปี จำนวน ๘๕ คนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๑ รองลงมา มีอายุระหว่าง ๒๒ ปี จำนวน ๖๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๙ อายุ ๑๙ ปี จำนวน ๒๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๗.๙ อายุ ๒๓ ปี จำนวน ๒๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๗.๖ อายุ ๒๔ ปี จำนวน ๑๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๓.๓ อายุ ๒๕ ปี จำนวน ๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๗ อายุ ๒๖ ปี จำนวน ๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๐ และลำดับสุดท้ายอายุ ระหว่าง ๒๘ - ๒๙ ปี จำนวน ๒ คนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ ๐.๗ จำนวนร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามมีสาขาวิชาเอก โดยเรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ สาขาวิชาเอกการสอนภาษาอังกฤษ จำนวน ๑๖๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๐ รองลงมา มีสาขาวิชาเอกการสอนภาษาไทย จำนวน ๑๓๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๐ จำนวนร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามมีศึกษาอยู่ชั้นปีที่ ๒,๓,๔ โดยเรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ชั้นปีที่ ๒ จำนวน ๑๔๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๐ รองลงมา มีชั้นปีที่ ๔ จำนวน ๙๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๑ ลำดับสุดท้าย คือ ชั้นปีที่ ๓ จำนวน ๖๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๙

ผลการวิเคราะห์การนำศีล ๕ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของนักศึกษาระดับปริญญาตรีเพื่อพัฒนาทักษะด้านคุณธรรม ปรากฏดังต่อไปนี้

พบว่า การนำศีล ๕ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของนักศึกษาระดับปริญญาตรีเพื่อพัฒนาทักษะด้านคุณธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา โดยรวมทั้ง ๕ ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ครั้ง และเมื่อแยกออกเป็นรายด้าน พบว่า มีผลการวิจัยดังต่อไปนี้ ๑) ด้านศีลข้อที่ ๑ พบว่า การนำศีล ๕ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของนักศึกษาระดับปริญญาตรีเพื่อพัฒนาทักษะด้านคุณธรรม ด้านศีลข้อที่ ๑ ห้ามฆ่าสัตว์ โดยรวมอยู่ในระดับบ่อบานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อันดับแรก ได้แก่ ข้อที่ ๒ ตบยุงหรือแมลงที่มารบกวน รองลงมา คือข้อที่ ๔ ช่วยเหลือแบ่งปันสิ่งของให้ผุ้ด้อยโอกาส และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือข้อที่ ๖ ยิงนก ตกปลา บั้มด รังแกสัตว์ชนิดอื่น ๒) ด้านศีลข้อที่ ๒ พบว่า การนำศีล ๕ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของนักศึกษาระดับปริญญาตรีเพื่อพัฒนาทักษะด้านคุณธรรม ด้านศีลข้อที่ ๒ ห้ามลักทรัพย์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ครั้ง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อันดับแรก ได้แก่ ข้อที่ ๔ เก็บของได้แล้วพยายามส่งคืนเจ้าของ รองลงมา คือข้อที่ ๒ ลอกการบ้าน รายงานของเพื่อน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือข้อที่ ๕ หยิบฉวยของในร้านขายสินค้าโดยไม่จ่ายเงิน ๓) ด้านศีลข้อที่ ๓ พบว่า การนำศีล ๕ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของนักศึกษาระดับปริญญาตรีเพื่อพัฒนาทักษะด้านคุณธรรม ด้านศีลข้อที่ ๓ ห้ามประพฤติผิดในกาม โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ครั้ง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อันดับแรก ได้แก่ ข้อที่ ๓ รักและซื่อสัตย์ต่อแฟน รองลงมา คือข้อที่ ๕ ยกย่องและให้เกียรติแฟน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือข้อที่ ๔ มีเพศสัมพันธ์กับบุคคลอื่นที่ไม่ใช่แฟน ๔) ด้านศีลข้อที่ ๔ พบว่า การนำศีล ๕ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของนักศึกษาระดับปริญญาตรีเพื่อพัฒนาทักษะด้านคุณธรรม ด้านศีลข้อที่ ๔ ห้ามพูดคำเท็จ โดยรวมอยู่ในระดับไม่เคย เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อันดับแรก ได้แก่ ข้อที่ ๑ เล่าเรื่องไม่ตรงกับความจริงต่อพ่อแม่ ผูกครอง รองลงมาคือข้อที่ ๕ พูดจาตู่ถูกหาบคาย (ไม่สุภาพ) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือข้อที่ ๔ พูดจาเสียดสี และไหรายผู้อื่น ๕) ด้านศีลข้อ ๕ พบว่า การนำศีล ๕ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของนักศึกษาระดับปริญญาตรีเพื่อพัฒนาทักษะด้านคุณธรรม ด้านศีลข้อ ๕ เว้นจาก

การดื่มสุรา โดยรวมอยู่ในระดับไม่เคย เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อันดับแรกได้แก่ข้อที่ ๓ ดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ เช่น สุรา เบียร์ ไวน์ กระแช สาโท เปนต์ ร่องลงมา คือข้อที่ ๑ สูบบุหรี่ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือข้อ ๒ เสพยาบ้า กัญชา ยาไอซ์ ยาเลิฟ

๒. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะด้านคุณธรรม (ศีล๕) ในรายวิชาการปฏิบัติกรรมฐานของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตลำนนา นักศึกษาได้เสนอแนะแนวทางแก้ไข ปัญหา ด้านศีลข้อที่ ๑ พบว่า ๑) ควบคุมตัวเองให้ดี นำเอาหลักศีลธรรมมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ๒) พยายามหลีกเลี่ยงสัตว์พวกนี้ ๓) อย่าเบียดเบียนและแผ่เมตตาให้มาก ด้านศีลข้อที่ ๒ พบว่า ๑) ไม่เอาสิ่งของที่เป็นของตนเอง อบรมคุณธรรมจริยธรรม ๒) ควรออกกฎหมายห้ามลักทรัพย์ ๓) ควรทำงานสุจริต มีจิตสำนึก สิ่งใดไม่ใช่ของเราไม่ควรหยิบเอา ด้านศีลข้อที่ ๓ พบว่า ๑) ควรต้องมีความซื่อสัตย์ต่อคนรัก รักเดียวใจเดียว การผิดศีลข้อนี้เป็นบาป ๒) ควรยึดมั่นต่อคนรักของตนเอง ๓) ควรอบรมเกี่ยวกับโทษของสื่อลามก ให้เสพสื่อธรรมะแทน หากิจกรรมอื่นทำ ด้านศีลข้อที่ ๔ พบว่า ๑) ไม่ควรนินทาคนอื่น พูดแต่ความจริง ๒) ควรเลิกใส่ร้ายคนอื่น เอาธรรมะเป็นแนวทางปฏิบัติ ด้านศีลข้อที่ ๕ พบว่า ๑) ปรับทัศนคติว่าสิ่งเสพติดเป็นสิ่งที่ไม่ดี เอาธรรมะเข้ามาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ๒) งดดื่ม เข้าร่วมกิจกรรม เช่น งดเหล้าเข้าพรรษา

อภิปรายผล

๑. การนำศีล ๕ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของนักศึกษาระดับปริญญาตรีเพื่อพัฒนาทักษะด้านคุณธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตลำนนา โดยรวมทั้ง ๕ ด้าน มีค่าแปลผลอยู่ในระดับนานๆ ครั้ง ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า เรียนศีลธรรมทางพระพุทธศาสนาอยู่แล้วในหลักสูตรการศึกษา ซึ่งผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมโดยผ่านการศึกษามหาวิทยาลัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตลำนนา ถือว่าเป็นมหาวิทยาลัยที่มุ่งเน้นทางศาสนา สอนศีลธรรมให้กับนักศึกษา ปลุกฝังให้นักศึกษามีความประพฤติดี คิดดี ทำดี ตามคติพจน์ของมหาวิทยาลัยที่ว่า ระเบียบ สามัคคี บำเพ็ญประโยชน์ สอดคล้องกับทฤษฎีการขัดเกลาทางสังคมของ องค์กรที่ทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคม(Agents of Socialization)^{๑๕} ได้อำนาจแหล่งขัดเกลาทางสังคมไว้ว่า ครอบครัวเป็นองค์กรแรกที่ทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคมให้มนุษย์ สถานศึกษา อบรมสั่งสอนสิ่งที่ครอบครัวคาดหวัง กลุ่มเพื่อนที่มีความพึงพอใจในการปฏิบัติต่อกัน สำนักงานหรือกลุ่มอาชีพที่ตนสังกัด สถาบันศาสนาอันเป็นที่พึ่งทางใจ และสื่อมวลชนซึ่งมีอิทธิพลสูงในขณะนี้ องค์กรที่ทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคม ประกอบไปด้วย ๑) บ้านหรือครอบครัว (Family) ได้แก่ บิดา มารดา ผู้ปกครอง เครือญาติ ปู่ย่า ตายาย พี่น้อง เปนต์น ๒) โรงเรียนหรือสถานศึกษา (School) ได้แก่ ครู อาจารย์ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ๓) กลุ่มเพื่อน (Peer groups) ๔) วัดหรือสถาบันศาสนา (Religious Institution) ได้แก่ พระสงฆ์ นักบวช ผู้นำศาสนา เป็นต้น ๕) สื่อมวลชน (Mass Communication) ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ นิตยสาร วารสาร เปนต์น ๖) กลุ่มอาชีพ (Professional Groups) ซึ่งทั้งหมดเหล่านี้ล้วนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อการขัดเกลาทางสังคมให้นักศึกษาได้เป็นคนดีของสังคมและประเทศชาติต่อไป

^{๑๕} จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์ และคณะ. (๒๕๕๐). สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

๑) ด้านศีลข้อที่ ๑ พบว่า การนำศีล ๕ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของนักศึกษาระดับปริญญาตรีเพื่อพัฒนาทักษะด้านคุณธรรม มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ด้านศีลข้อที่ ๑ ห้ามฆ่าสัตว์ มีค่าแปลผลโดยรวมอยู่ในระดับบ่อดานกลาง ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า การฆ่าสัตว์เบียดเบียนสัตว์เป็นสิ่งที่ทุกศาสนาได้บัญญัติไว้อยู่แล้ว แต่พระพุทธศาสนานั้นบัญญัติลึกกว่าศาสนาอื่นๆ ห้ามฆ่าโดยประการทั้งปวง แม้จิตคิดที่ฆ่าก็ไม่ให้คิด แสดงว่าจิตใจของนักศึกษาได้รับการสั่งสอนอบรมเกี่ยวกับการห้ามเบียดเบียนกัน หรือแม้กระทั่งการฆ่าเพื่อการดำรงชีวิตให้อยู่รอด ก็เป็นการผิดเช่นเดียวกัน นักศึกษารู้และเข้าใจว่าการฆ่าผิดศีล จะเป็นการฆ่าสัตว์ในลักษณะใดก็ตาม ถึงแม้ว่าจะถูกสถานะทางสังคมบีบบังคับให้ต้องทำทุกอย่างเพื่อการดำรงชีวิตอยู่ให้ได้ แต่ภายใต้จิตสำนึกแล้ว ก็ถือว่าการฆ่าสัตว์ผิดต่อศีลธรรมอันดีงาม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาพิชิตชัย ยมพาลไฟ (๒๕๔๒) ที่ศึกษากรณีการฆ่าสัตว์ สัมภาษณ์ประชาชนทั่วไปพบว่า ปัจจุบันจะดำเนินชีวิตโดยไม่ต้องฆ่าสัตว์ชนิดใดเลยนั้นเป็นไปได้ เพราะการฆ่าสัตว์ไม่ใช่สิ่งผิดธรรมชาติ มีเพียงพนักงานรัฐวิสาหกิจส่วนใหญ่ที่เชื่อว่าดำเนินชีวิตได้โดยไม่ต้องฆ่าสัตว์ และเห็นว่า การฆ่าสัตว์ไม่ว่าจะเป็นกรณีใดล้วนแต่ผิดศีลทั้งนั้น ต่างกันแต่เพียงมีโทษมากหรือมีโทษน้อย เพราะคนหรือสัตว์ที่ถูกฆ่านั้น แสดงให้เห็นว่าสถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยมีส่วนในการขัดเกลาให้จิตใจของนักศึกษามองว่า การฆ่าสัตว์เป็นการผิดศีลข้อที่ ๑ ทำให้เห็นความสำคัญว่าต้องเพิ่มการอบรมบ่มเพาะด้านศีลธรรมให้มาก เพราะเมื่อนักศึกษาจบไปแล้วต้องไปประสบกับสถานการณ์ที่ต้องใช้วิจารณญาณ คือบทพิสูจน์ทางสังคมอีกหลายขั้นตอนต้องใช้ความยับยั้งชั่งใจมากที่สุด คือความอดทน

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อันดับแรก ได้แก่ ข้อที่ ๒ ตบยุงหรือแมลงที่มารบกวน มีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า สภาพความเป็นจริงของการดำรงชีวิตอยู่ยากที่จะหลีกเลี่ยงสัตว์พวก เช่น ยุงมีมากจริง ๆ ในสังคมเมือง บางคนใช้ยาฆ่าแมลงฉีดเพื่อกำจัด นักศึกษาอาจจะคิดว่าการทำเช่นนี้อาจจะเป็นโทษเล็กน้อยแต่ที่จริงแล้วเป็นโทษหนัก แต่การฆ่าสัตว์พวกนี้ก็ยังถือว่าเป็นโทษของการฆ่าสัตว์อยู่ดี ทำให้ศีลนั้นต่างพลอย ถึงแม้ว่าสถานะจำเป็นต้องทำหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะเป็นชีวิตที่อยู่แบบชาวโลกทั่วที่มีดีและไม่ดีปะปนกันไป แต่เมื่อนักศึกษาได้มาศึกษาที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนาแล้วรู้สำนึกสิ่งไหนดีและสิ่งไหนไม่ดี ก็ถือว่าประสบผลสำเร็จได้ระดับหนึ่งแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเสาวรีย์ ตะโพทอง และกุลกัญญา ณ ปอมเพ็ชร)^{๑๖} ศึกษาพฤติกรรมการนำศีลห้าไปใช้ในชีวิตประจำวันของนิสิตนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษา รัฐบาล ในกรุงเทพมหานคร พบว่า นิสิตนักศึกษารูความหมายของศีล ๕ แปลว่า ปกตียอยละ ๘๔.๒ รับรู้ศีลข้อ ๑ ว่าการฆ่าสัตว์ใหญ่มีโทษหนักกว่าการฆ่าสัตว์เล็กร้อยละ ๓๒.๗ รับรู้ศีล ๕ จากสิ่งแวดล้อมทางสื่อโทรทัศน์มากที่สุดร้อยละ ๗๒.๓ รองลงมาจากพระสงฆ์ พ่อแม่ ผู้ปกครอง อาจารย์ เพื่อนร้อยละ ๗๑.๑ และเข้าร่วมพิธีกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนามากที่สุดร้อยละ ๖๘.๐ รองลงมาเพื่อกิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระร้อยละ ๕๒.๒ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือข้อที่ ๖ ยิงนก ตกปลา บั๊มด รังแกสัตว์ชนิดอื่น มีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า วิถีชีวิตของนักศึกษาล้วนมาจากสถานภาพที่แตกต่างกัน คือ บ้านหลอมที่แตกต่างกัน อาจจะเป็นการยิงนก ตกปลา บั๊มด รังแกสัตว์ชนิดอื่น อาจจะเป็นเพราะว่าสภาพสังคมเป็นเช่นนั้น สภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ในปัจจุบันส่งเสริมสิ่งเหล่านี้เป็นการค้าขาย เพื่อส่งเสริมสภาพเศรษฐกิจให้เกิดความสภาพคล่องตัวทางการเงิน

^{๑๖} เสาวรีย์ ตะโพทอง และกุลกัญญา ณ ปอมเพ็ชร (วารสารสมาคมนักวิจัย ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑ มกราคม-เมษายน ๒๕๔๙, หน้า ๓๑)

อาจจะเป็นเพราะว่าสังคมมองว่าเป็นเรื่องธรรมดาเรื่องการยิงนก ตกปลา บี้มด รังแกสัตว์ชนิดอื่น ถ้าถามว่าผิดไหน หลักทางพุทธศาสนาไหม ก็ต้องบอกว่าผิดหลักศีลข้อที่ ๑ บอกไว้ว่าการฆ่าสัตว์ทุกชนิดเป็นสิ่งที่ผิดต่อศีลธรรมทาง พุทธศาสนา แต่เนื่องด้วยเหตุปัจจัยทางการเป็นอยู่ต้องจำเป็นต้องทำให้ชีวิตอยู่ แต่นักศึกษาก็คิดว่าการฆ่าสัตว์ ก็ถือว่าผิดต่อศีลธรรมอันดีงามทางศาสนาอยู่ดี แต่เหตุผลที่กล่าวมานี้ นักศึกษาคิดว่าผิดอยู่ดีต่อการทำเช่นนั้น รู้ดีรู้ ชอบแต่เหตุปัจจัยมันพาไป เพราะอาจจะเป็นความห่ามโกล แต่มหาวิทยาลัยก็มีส่วนการสอนเรื่องบาปบุญคุณโทษ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์อยู่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของบุญหนา จิมานังและคณะ^{๑๗} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง พฤติกรรม การรักษาศีลหาของเด็กเยาวชนตำบลโคกสี อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่า พฤติกรรมการรักษาศีลหา พบว่า เด็กเยาวชนตำบลโคกสีประพฤติผิดศีลข้อ ๑ เคยฆ่าสัตว์เลี้ยงร้อยละ ๓๖.๐ เคยฆ่าสัตว์ปาร้อยละ ๓๒.๔ ซึ่ง ผลการวิจัยพบว่า เยาวชนทุกคนล้วนเคยฆ่าสัตว์มาก่อนทั้งนั้น แต่เมื่อได้มาเรียนรู้เกี่ยวกับหลักธรรมทางศาสนา แล้วอาจจะทำให้ความคิดของคนเปลี่ยนไปได้ ดังนั้นคนจะเป็นเช่นไรอยู่ที่สภาพแวดล้อมและการอบรมบ่มเพาะ นิสัย แสดงว่ามนุษย์สามารถฝึกได้ ฝึกฝนให้ได้ ๒) ด้านศีลข้อที่ ๒ พบว่า การนำศีล ๕ ไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันของนักศึกษาระดับปริญญาตรีเพื่อพัฒนาทักษะด้านคุณธรรม มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยา เขตล้านนา ด้านศีลข้อที่ ๒ ห้ามลักทรัพย์ มีค่าแปลผลโดยรวมอยู่ในระดับนาน ๆ ครั้ง ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า ถ้า ว่ากันตามหลักศาสนาแล้ว ทุกศาสนาข้อนี้จะคล้ายๆ กันคือถือว่าการลักทรัพย์เป็นหลักสากลผิดทั้งกฎหมายอาญาด้วย ผิดทั้งศีลธรรมอันดีงามของศาสนาพุทธด้วย จากการที่นักศึกษาได้มาศึกษาเล่าเรียนที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราช วิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ส่วนหนึ่งได้รับการอบรมบ่มเพาะนิสัยให้รู้จักหลักศีลธรรมอันดีงาม สิ่งควรและไม่ควร สิ่งใด ที่ไม่ใช่ของๆ เราที่ไม่สมควรที่จะไปหยิบเอามาเป็นของเรา และจากภูมิหลังของนักศึกษา ที่ได้รับการอบรมมาจาก โรงเรียนที่ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษา และมัธยมศึกษาที่สอนกันว่า การลักทรัพย์เป็นโทษอย่างหนัก สอนกันเรื่องการเคารพ สิทธิของผู้อื่น ยิ่งการลักทรัพย์แล้วถือว่าเป็นข้อที่ผิดอย่างร้ายแรง มีโทษทั้งทางศีลธรรมและโทษทางอาญาดูด้วย ซึ่ง โดยรวมที่นักศึกษาได้ตอบแบบสอบถามมาก็ทราบดีว่าข้อนี้เป็นประเด็นสำคัญอย่างยิ่ง เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ถือว่า เป็นความผิดอย่างร้ายแรง ซึ่งสอดคล้องกับงานของสำลี รักสุทธี^{๑๘} สูดยอดวินัยของพุทธศาสนาได้สรุปจาก หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาว่าถึงพฤติกรรมเกี่ยวกับศีลข้อ ๒ ๑) เอาทรัพย์สินของผู้อื่นมาเป็นของตน ๒) ละเมิดสิทธิหรือถือวิสาสะในทรัพย์สินของผู้อื่นด้วยเจตนา ๓) มีส่วนเกี่ยวข้องในการแลกเปลี่ยนที่เอากำไร หรือเอา เปรียบ ๔) ลดการแย่งชิง เอาไรต์เอาเปรียบ ทำการงาน ขยันสร้างสรรค ๕) เสียสละ เอื้อเฟื้อ เพื่อแผ่ มีน้ำใจ ๖) ไหวทานโดยไม่หวังผลตอบแทน

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อันดับแรกได้แก่ข้อที่ ๔ เก็บของได้พยายามส่งคืนเจ้าของ มีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า เมื่อนักศึกษาได้นำนำศีล ๕ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

^{๑๗} บุญหนา จิมานัง และคณะ. (๒๕๕๐). พฤติกรรมการรักษาศีลหาของเด็กเยาวชนตำบลโคกสี อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตขอนแก่น.

^{๑๘} สำลี รักสุทธี. (๒๕๔๓). สูดยอดวินัยของพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา พิมพ์ที่บริษัทธน ธิการพิมพ์ จำกัด.

ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีเพื่อพัฒนาทักษะด้านคุณธรรมได้เรียนรู้จากครู อาจารย์ที่สอนในมหาวิทยาลัยว่า เมื่อเราหยิบหรือเก็บของๆ ใครได้แล้วต้องเอาไปแจ้งหรือเอาไปคืนให้เจ้าของซึ่งถือว่าเป็นการนำหลักศีลธรรมไปใช้ในชีวิตจริง เพราะจริง ๆ แล้วในชีวิตจริง ๆ นั้นถือเอาความมีสัจจะเป็นหลัก เช่น การค้าขายต้องอาศัยสัจจะความเชื่อใจก่อนที่ทำการค้าขายต่อกัน อย่างที่ปรัชญามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยที่ว่า ความเป็นเลิศทางวิชาการตามแนวพระพุทธศาสนา คนที่เก่งแต่วิชาการอย่างเดียวเหมือนกับ ดาบที่ไม่มีฝัก คมดาบย่อมไปถูกคนอื่น ก็เหมือนกับความฉลาดแต่ไม่มีศีลธรรมกำกับเอา คนที่ฉลาดย่อมโง่ได้ซับซ้อนกว่าคนที่ไม่ค่อยฉลาด คนฉลาดทำความเสียหายได้มาก อย่างที่มีคำกล่าวไว้ว่า คนเก่งนั้นมีมากแต่คนที่หายากคือ คนดี เพราะฉะนั้น นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา แสดงให้เห็นว่า การเรียนการสอนมีส่วนทำให้นักศึกษาเปลี่ยนไปพฤติกรรมไปในทางที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของกลุ่มที่คิดว่าพฤติกรรมมนุษย์เกิดจากการเรียนรู้คือ วัตสัน (Watson) มีแนวคิดว่า พฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากการเรียนรู้ และฝกฝนจากสิ่งแวดล้อม เช่น พฤติกรรมการหายใจ มีสาเหตุจากการที่ร่างกายต้องการออกซิเจน และการควบคุม มีสาเหตุจากการที่ร่างกายต้องการอาหาร เปนต้น^{๑๙} และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือข้อที่ ๕ หยิบฉวยของในร้านขายสินค้าโดยไม่จ่ายเงิน มีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า นักศึกษาไม่ทำอย่างแน่อนเพราะการหยิบฉวยเอาของของคนอื่นโดยที่ไม่ได้รับอนุญาตถือว่าเป็นการผิดกฎหมาย นอกเสียจากว่าถือวิสาสะ ได้บอกกันไว้ก่อนแล้ว การหยิบฉวยของในร้านขายสินค้าโดยไม่จ่ายเงิน เป็นพฤติกรรมที่น่าละอายอย่างยิ่ง ถ้าว่ากันตามกฎหมายแล้วเป็นการลักทรัพย์อย่างหนึ่งมีโทษทางอาญาค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำการปฏิบัติเช่นนี้เป็นสิ่งที่น่าละอายและควรหลีกเลี่ยงอย่างยิ่ง เพราะไม่ใช่วิสัยสามัญของทั่วไปที่ต้องไปปฏิบัติเช่นนั้น คนที่ได้รับการศึกษาย่อมรู้ดีถึงโทษภัยที่เกิดจากการกระทำเช่นนั้น อีกว่าส่วนหนึ่งสถาบันการศึกษามีส่วนช่วยในการอบรมบ่มเพาะให้นักศึกษาระดับปริญญาตรีรู้ว่า สิ่งใดควรทำและสิ่งใดไม่ควรทำ เพราะในรายวิชาที่เรียนนั้นก็มีวิชาว่าด้วยกฎหมายเบื้องต้น และมหาวิทยาลัยยังได้พยายามปลูกฝังศีลธรรมให้กับนักศึกษาผู้เข้าเรียนในรายวิชาการปฏิบัติธรรมฐานกิติ พระไตรปิฎกศึกษา ๑ ซึ่งได้ศึกษาเกี่ยวกับวินัยของพระสงฆ์ทั้งวินัยของคฤหัสถ์ด้วย ให้รู้จักการใช้วิจารณ์ญาณในการดำเนินชีวิต เพราะการดำเนินชีวิตในปัจจุบันเต็มไปด้วยสิ่งล่อใจต่าง ๆ มากมาย ถ้าใจไม่แข็งพอ ฐานคิดไม่ดีพออาจจะทำให้การดำเนินชีวิตเสียได้ เพราะการใช้ชีวิตในเมืองกับชนเมืองหรือในท้องถิ่นห่างไกลจากเมือง แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ในเมืองเต็มไปด้วยภัยต่าง ๆ มากมาย ซึ่งสอดคล้องกับงานของ พระธรรมปฎก (ป.อ. ปยุตโต)^{๒๐} กล่าวว่า การพัฒนาตน ๔ ด้านพร้อมกันใดแก่ พัฒนากาย คือการมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางร่างกาย หรือทางวัตถุ พัฒนาศีล คือการมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม หรือเพื่อนมนุษย์ พัฒนาจิต คือการทำจิตใจให้คุณธรรมเจริญงอกงามขึ้นในใจ และความเบิกบานผ่องใสสงบสุข พัฒนาปัญญา คือการเสริมสร้างความรู้ความคิดความเข้าใจ และการหยั่งรู้ความจริง ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามหาวิทยาลัยมีส่วนในการปลูกฝังศีลธรรมให้กับนักศึกษาได้เรียนรู้เกี่ยวกับศีลธรรมอันดีงาม เป็นแหล่งปลูกต้นกล้าแห่งความดีให้กับผู้ที่มาศึกษาเล่าเรียนที่สถาบันแห่งนี้

^{๑๙} อาจารย์ประจำ คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

^{๒๐} พระธรรมปฎก (ป.อ. ปยุตโต). (๒๕๔๐). อ้างแล้ว

๓) ด้านศีลข้อที่ ๓ พบว่า การนำศีล ๕ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของนักศึกษาระดับปริญญาตรีเพื่อพัฒนาทักษะด้านคุณธรรม มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ด้านศีลข้อที่ ๓ : ห้ามประพฤติดนินทา มีค่าแปลผลโดยรวมอยู่ในระดับนาน ๆ ครั้ง ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า นักศึกษาได้นำศีล ๕ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของนักศึกษาระดับปริญญาตรีเพื่อพัฒนาทักษะด้านคุณธรรม เห็นว่าการประพฤติดนินทาเป็นการผิดศีลข้อสามทำให้เดือดร้อนทั้งกายและใจ เมื่อมองโดยภาพรวมแล้ว นักศึกษาได้รับการปลูกฝังศีลธรรมอันดีเกี่ยวกับความเข้าใจในเรื่องของประพฤติดนินทา โดยส่วนใหญ่แล้วนักศึกษาก็มีเกณฑ์อายุระหว่าง ๒๐-๒๑ ปีเป็นประมาณ ยังอยู่ในวัยการศึกษาเล่าเรียน ไม่คิดเรื่องการมีแฟนโดยส่วนใหญ่ มีส่วนน้อยเท่านั้นที่มีแฟน อีกทั้งส่วนใหญ่นักศึกษาเป็นคนพื้นที่สูงที่มีความเชื่อเรื่องผี การกระทำผิดทางเพศถือว่าการผิดผีอย่างรุนแรง ผิดต่อผีบรรพบุรุษ และการได้รับการศึกษาเรื่องการรักษาวนสงวนตัว รักในศักดิ์ศรีของผู้หญิงและผู้ชายก็มีความสงบสงายม ถ้าคิดจะมีแฟนเป็นเรื่องใหญ่เพราะต้องเพิ่มภาระการเป็นอยู่ สถานภาพการเป็นอยู่ก็ลำบากอยู่แล้ว ถ้าหากคนมาเพิ่มภาระเท่ากับเป็นการเพิ่มภาระให้กับตัวเองโดยใช้เหตุ อาจจะเป็นข้อความในเฟสบุ๊ค เป็นการบ่นเพื่อไปตามเรื่องหาความจริงไม่ได้กับข้อความนั้น ดังนั้น มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา มีส่วนทำให้นักศึกษาได้เรียนรู้เกี่ยวกับศีลธรรมในศีลข้อสาม รายวิชาที่นักศึกษาได้เรียนรู้ไปนั้นมีส่วนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้นักศึกษาได้คิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตอย่างไรให้ปลอดภัยและเรียนจบได้อย่างสมกับความเป็นบัณฑิต ซึ่งสอดคล้องกับงานของพระธรรมปฎก (ป.อ. ปยุตโต)^{๓๑} เชื่อว่ามนุษย์พยายามค้นหาเกณฑ์ในการประเมินค่าพฤติกรรมที่ถูกต้องและเหมาะสม การทำความดี ไตแก การทำตามจารีตประเพณี การกระทำตามจิตสำนึกหรือมโนสำนึก การกระทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย การกระทำในสิ่งที่เป้นประโยชน์ตนเองและสังคมหรือองค์กร สวนแนวคิดในการพัฒนาดน เชื่อว่าการสร้างตนให้มีสุขภาพกายแข็งแรง สุขภาพจิตดี มีทักษะ และเป็นมิตรกับคนอื่นคือการพัฒนาดนที่สมบูรณ์ การพัฒนาดนตามแนวคิดพระพุทธศาสนา หมายถึง การพัฒนาดน ๔ ด้านพร้อมกันได้แก่ ๑) พัฒนากาย คือการมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางร่างกาย หรือทางวัตถุ ๒) พัฒนาศีล คือการมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม หรือเพื่อนมนุษย์ ๓) พัฒนาจิต คือการทำจิตใจให้คุณธรรมเจริญงอกงามขึ้นในใจ และความเบิกบานผ่องใสสงบสุข ๔) พัฒนาปัญญา คือการเสริมสร้างความรู้ความคิดความเข้าใจ และการหยั่งรู้ความจริง

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อันดับแรก ได้แก่ข้อที่ ๓ รักและซื่อสัตย์ต่อแฟน มีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่านักศึกษาได้นำศีล ๕ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของนักศึกษาระดับปริญญาตรีเพื่อพัฒนาทักษะด้านคุณธรรม ความรักและความซื่อสัตย์เป็นสิ่งที่หนึ่งที่ต้องมีไว้ประจำตัว เมื่อคิดที่จะรักแล้วต้องมีความซื่อสัตย์ด้วย อีกทั้งต้องรับผิดชอบต่อสิ่งที่ตัวเองได้ก่อขึ้นมาด้วย หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาได้สอนเกี่ยวกับเรื่องความรักระหว่างคู่ครองไว้ว่า ต้องมีความอดทน ความอดกลั้น มีความจริงใจ ต้องมีความเสียสละ เพราะในรายวิชาที่สอน ได้สอนเกี่ยวกับการยับยั้งชั่งใจไม่ให้ใจกระเจิงไปกับอารมณ์ของความรัก เพราะวัยของนักศึกษาสามารถที่จะหลุดลอยไปกับอารมณ์ได้ เพราะอยู่ในช่วงของวัยรุ่นตอนปลาย ถ้ามีความรักแล้วอาจจะเรียนไม่จบได้ แต่ถ้ามีแล้วต้องปฏิบัติตัวอย่างไร เพื่อการวางแผนอนาคตที่นักศึกษา

^{๓๑} พระธรรมปฎก (ป.อ. ปยุตโต). (๒๕๔๐). อ่างแล้ว

ต้องไปมีครอบครัวต้องทำอะไร การพัฒนาทักษะด้านศีลธรรมเรื่องความรักและซื่อสัตย์ที่มีต่อคู่ครองของตนเอง เป็นการคิดวางแผนเพื่อที่จะไม่เกิดปัญหาในอนาคตได้ คือ ปัญหาการหย่าร้าง เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูมิริน เชาวน์จินดา^{๒๒} ศึกษาลักษณะทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุที่ปฏิบัติทางพุทธศาสนา มาก มีคุณภาพชีวิต ๓ ด้านคือ ด้านครอบครัว ด้านสุขภาพและด้านสังคมสูงกว่าผู้ที่ปฏิบัติทางพุทธศาสนา น้อย สอดคล้องกับจิรวัดนา มั่นยืน ศึกษาประสบการณ์ในมหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางพุทธศาสนาและทางจิตของนิสิตในกรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้มีประสบการณ์ในมหาวิทยาลัยมากมีความเชื่อและการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา มาก เป้นผู้มีสุขภาพจิตดี มีจริยธรรมสูง และเป้นพลเมืองดี แสดงว่าการเรียนรู้ธรรมะเพื่อการพัฒนาชีวิตเป็นสิ่งที่ดีและทำให้ชีวิตเจริญได้ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือข้อที่ ๔ มีเพศสัมพันธ์กับบุคคลอื่นที่ไม่ใช่แฟน มีค่าแปลผลอยู่ในระดับไม่เคย ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนาโดยส่วนใหญ่ ได้รับการดูแลเอาใจใส่จากคณาจารย์เป็นอย่างดี ทั้งเรื่องการเรียนรู้ การใช้ชีวิตสามารถที่จะมาปรึกษาได้ อีกทั้งยังเป็นวัยรุ่นที่เพิ่งจบจากโรงเรียนมัธยม จุดมุ่งหมายของการมาที่นี้มหาวิทยาลัยแห่งนี้ก็เพื่อมาเรียนหนังสือไม่ได้มาหาแฟน หรือมาหาคู่ครอง อีกทั้งมหาวิทยาลัยได้ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับหลักคำสอนที่สอนในเรื่องการดำเนินชีวิต มีทั้งเรื่องหลักอิทธิบาทสี่ หลักอริยสัจสี่ หลักโยนิโสมนสิการ อีกทั้งมหาวิทยาลัยเป็นบ้านหลอมให้กับนักศึกษา เป็นมหาวิทยาลัยที่ได้ชื่อว่ามหาวิทยาลัยแห่งศีลธรรมทางศาสนา ได้ปลูกฝังศีลธรรมอันดีให้กับเยาวชนที่มาเรียนแห่งนี้ได้เป็นอย่างดี ในหลักสูตรได้มีวิชาเกี่ยวกับการวางแผนชีวิตและครอบครัว และหลักศีลห้าของพระพุทธศาสนาก็สอนเรื่องการรักเดียวใจเดียว คือ เว้นจากการประพฤติดูผิดประเวณี ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ)^{๒๓}ศึกษารูปแบบความผูกพัน คานิยมทางวัตถุและเจตคติต่อพฤติกรรมกรรมมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน ของนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร พบว่า นิสิตนักศึกษาเคยมีเพศสัมพันธ์แล้วร้อยละ ๓๗.๑ เป้นชายร้อยละ ๒๑.๔ มากกว่าหญิงร้อยละ ๑๕.๗ ซึ่งงานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า เยาวชนมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๑ แต่อยู่บริบทที่แตกต่างกันคือ งานวิจัยนี้อยู่ที่กรุงเทพมหานคร ส่วนรายงานวิจัยนี้อยู่ที่ปริมณฑล พฤติกรรมของเยาวชนแตกต่างกันตามบริบทของพื้นที่ ตามท้องที่ปริมณฑลปัญหาอาจจะไม่การมีนิสิตนักศึกษาเคยมีเพศสัมพันธ์แล้ว เพราะการเรียนรู้และการรับสื่อและประเพณีวัฒนธรรมยังแข็งแรงอยู่

๔) ด้านศีลข้อที่ ๔ พบว่า การนำศีล ๕ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของนักศึกษาระดับปริญญาตรีเพื่อพัฒนาทักษะด้านคุณธรรม มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ด้านศีลข้อที่ ๔ : หามพูดคำเท็จ มีค่าแปลผลโดยรวมอยู่ในระดับไม่เคย ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า นักศึกษาที่มาเรียนที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ได้รับการอบรมศีลธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาให้รู้จักโทษของพูดเท็จ เพราะการ

^{๒๒} ภูมิริน เชาวน์จินดา. (๒๕๔๐). ศึกษาลักษณะทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. คณะพัฒนาสังคมสถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์.

^{๒๓} ณัฐสุดา เตพันธ์ และวัชรภรณ์ เพ่งจิตต. (๒๕๔๗). ศึกษาแบบความผูกพัน คานิยมทางวัตถุ และเจตคติต่อพฤติกรรมกรรมมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียนของนักศึกษามหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร. เอกสารการประชุมทางวิชาการครั้งที่ ๔ เด็กกับการพัฒนาสังคม, คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พูดเท็จหรือหลอกลวงเท่ากับเป็นโทษทางอาญาด้วย เพราะมนุษย์เรานั้นสำคัญที่สุดคือ คำพูดถ้าใครรักษาคำพูด หรือ อีกอย่างหนึ่ง พูดอย่างไร ทำอย่างนั้น พระพุทธศาสนานั้นถือคำพูดเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง ถ้าใครพูดจริงไม่หลอกลวง ใครแล้ว ก็เป็นที่น่าไว้วางใจ น่าเชื่อถือ เพราะในสังคมมนุษย์นั้นยึดถือเรื่องของสัจจะความจริงเป็นเรื่องใหญ่ ถึงแม้ว่า คำพูดอาจจะไม่มีหลักสัญญาแน่นอน แต่ใครมีแล้วเรื่องสัจจะ ย่อมเป็นที่น่าคบหาสมาคมด้วย ดังพุทธศาสนสุภาษิต ที่ว่า สัจจัง เว อมตา วาจา วาจาที่แท้จริงเป็นสิ่งที่ไม่ตาย ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของบุญหนา จิมานังและคณะ^{๒๔} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการรักษาศีลห้าของเด็กเยาวชนตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่า ประพฤติผิดศีลข้อ ๔ เคยพูดโกหกร้อยละ ๙๖.๐ ซึ่งเยาวชนตำบลโคกสี อาจจะมีบริบทแวดล้อมที่บีบคั้นทางสังคม ก็ได้ จำเป็นต้องใช้สัญลักษณ์เพื่อการเอาตัวรอด แต่บริบทของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต ล้านนาเต็มไปด้วยบรรยากาศที่ส่งเสริมคุณธรรม และเยาวชนที่มาเรียนที่นี่มีพื้นฐานทางจิตใจที่ดีอยู่แล้ว

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อันดับแรกได้แก่ข้อที่ ๑ เล่าเรื่องไม่ตรงกับความจริงต่อ พ่อแม่ ผู้ปกครอง มีค่าแปลผลอยู่ในระดับนานๆ ครั้ง ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า การที่จะเล่าเรื่องไม่ตรงกับความจริงต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง จากการที่ได้สัมผัสพูดคุยกับนักศึกษาบางเรื่องจะไปเล่าให้พ่อแม่ฟังกลัวท่านเจ็บปวดเกินไปที่จะรับรู้ ขึ้นชื่อว่าบุคคลแล้ว พ่อกับแม่ของเราคือบุพชนียบุคคล บุคคลที่ควรเคารพสูงสุด พระพุทธศาสนาสอนให้เคารพพ่อแม่ เปรียบดังพ่อกับแม่เป็นพระอรหันต์ของลูก ขนาดพระพุทธเจ้ายังสอนให้ไปเลี้ยงบิดามารดา ก่อนพระพุทธศาสนาสอนให้กตัญญูต่อบุพชนียบุคคลอย่างที่สุด อย่างในทศก ได้สอนเรื่องหน้าที่ของบุตรที่พึงมีต่อพ่อแม่ คือ ท่านเลี้ยงเรามาแล้วเลี้ยงท่านตอบ ช่วยทำกิจธุระของท่าน ดำรงวงศ์สกุลของท่าน ทำชื่อเสียงวงศ์สกุลให้ปรากฏ และเมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศไปให้ท่าน ดังนั้น ในฐานะบุตรธิดาจะไปพูดโกหกพ่อกับแม่เป็นสิ่งที่ไม่ดี แต่ว่าเนื่องจากเหตุผลหลายประการคือภาวะการเป็นอยู่บางครั้งอยู่ในเมืองต้องทำมาหากินปากกัดตีนถีบ ซักหน้าไม่ถึงหลัง เช่น ตอนกลับไปเยี่ยมบ้านพ่อกับแม่อาจจะถามว่า เป็นอย่างไรบ้างลูกๆ อาจจะตอบว่าสบายดีแม่ ซึ่งความเป็นจริงลูกอาจจะพูดเพื่อให้พ่อกับแม่สบายใจไม่ต้องกังวลถึงเรื่องของลูกเพราะอาจจะทำให้ท่านกังวล แต่เป็นเรื่องธรรมดาของการใช้ชีวิต ต้องประสบกับอุปสรรคปัญหา เพราะปัญหาเป็นที่มาของปัญญา แต่การพูดโกหกพ่อนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ดี นักศึกษารู้ดีว่าอันใดควรไม่ควรทำ ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของบุญหนา จิมานัง (๒๕๕๐, และคณะ)^{๒๕} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการรักษาศีลห้าของเด็กเยาวชนตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการรักษาศีล พบว่า พฤติกรรมการรักษาศีลห้าของเด็กเยาวชนมีความสัมพันธ์กับการรักษาศีลทุกข้อในเชิงบวก มีปัจจัยเอื้อบางตัวได้แก่ การปฏิบัติและรวมกิจกรรมทางศาสนาของเด็กเยาวชนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการรักษาศีลห้าเชิงลบ แสดงว่า เด็กเยาวชนที่มีการรักษาศีลข้อใด จะมีผลต่อพฤติกรรมการรักษาศีลข้ออื่นๆด้วย แต่เด็กเยาวชนที่มีการปฏิบัติและรวมกิจกรรมทางศาสนามาก ไม่มีผลต่อพฤติกรรมการรักษาศีล และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือข้อที่ ๔ พูดจาเสียดสี และให้ร้ายผู้อื่น มีค่าแปลผลอยู่ในระดับไม่เคย ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า นักศึกษาได้นำศีล ๕ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาทักษะด้านคุณธรรม โดยเห็นได้จากที่นักศึกษาได้ตอบแบบสอบถาม การที่นักศึกษามองว่า พูดจาเสียดสี และให้ร้ายผู้อื่น เป็นโทษอย่างหนักกว่าได้ ส่อเสียดลักษณะ

^{๒๔} บุญหนา จิมานัง และคณะ(๒๕๕๐) อ้างแล้ว

^{๒๕} บุญหนา จิมานัง และคณะ. (๒๕๕๐) อ้างแล้ว

ของการพูดให้คนแตกแยกกัน เป็นบ่อนทำลายความสามัคคีของหมู่คณะ บุคคลที่พูดจาเสื่อมเสียยังเป็นที่ยังเกียจของสังคมอีกต่างหาก นักศึกษาอาจจะคิดว่าการพูดจาเสียดสี และให้ร้ายผู้อื่น ผลของการพูดเช่นนี้จะเป็นอย่างไรร ผลย่อมออกมาในภาพลบแน่นอน เพราะเป็นธรรมดาโดยสามัญสำนึกแล้วเรื่องนี้ ไม่ว่าจะอยู่ในสังคมไหนการพูดจาเสียดสี และให้ร้ายผู้อื่นเป็นสิ่งที่กลุ่มสังคมไม่ให้การยอมรับอยู่แล้ว ดังนั้น เมื่อนักศึกษาเข้ามาเรียนในมหาวิทยาลัย อีกทั้งมหาวิทยาลัยได้ปลูกฝังอบรมให้นักศึกษารู้จักบาปบุญคุณโทษ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ อีกทั้งสภาพสังคมหรือสภาพแวดล้อมไม่ได้ส่งเสริมคนเช่นการพูดจาเสียดสี และให้ร้ายผู้อื่น สังคมให้การประณามด้วยซ้ำ คิดว่า ทั้งสภาพสังคมที่ดี ระบบมหาวิทยาลัยที่ดี มีส่วนทำให้พฤติกรรมของนักศึกษาเปลี่ยนไป ซึ่งสอดคล้องกับงานทฤษฎีของเอลิซาเบธ บี. เฮิร์ลล็อก (Elizabeth B. Hurlock, ๑๙๖๗)^{๒๖} กล่าวว่า กระบวนการขัดเกลาทางสังคม เป็นกระบวนการบุคคลได้เรียนรู้เพื่อจะได้ปฏิบัติตามมาตรฐานของกลุ่ม ตลอดจนขนบธรรมเนียม ประเพณี ทั้งการอบรมให้รู้ระเบียบของสังคมเป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องประสบตั้งแต่เล็กจนโตเป็นผู้ใหญ่ การอบรมเลี้ยงดู เป็นกระบวนการขัดเกลาให้รู้ระเบียบทางสังคม โดยการถ่ายทอดวัฒนธรรม และเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพ ลักษณะของพฤติกรรมที่เกิดจากขบวนการขัดเกลาทางสังคม พฤติกรรมนั้น จะต้องเกิดจากการเรียนรู้ ก่อให้เกิดประสบการณ์ ซึ่งอาจเกิดจากการบอกกล่าวโดยวาจา หรือการแสดงเป็นตัวอย่างทางพฤติกรรม ประสบการณ์เหล่านี้จะค่อย ๆ สะสมซึมซาบเข้าไปในตัวสมาชิก (Internalization) กลายเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพในที่สุด พฤติกรรมการเรียนรู้ นั้น จะต้องเกิดจากการกระทำระหว่าง กันทางสังคม (Social Internalization) หมายถึงความเกี่ยวข้องกับผู้อื่นในสังคม ซึ่งจะทำให้เกิดมีการเรียนรู้ปทัสถาน (Norms) ซึ่งเป็นเกณฑ์มาตรฐานในการดำเนินชีวิตของสมาชิกในสังคมการขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาบุคคลให้สมาชิกสามารถปรับตัวเข้ากับค่านิยมที่ดีของสังคม

๕) ด้านศีลข้อ ๕ พบว่า การนำศีล ๕ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของนักศึกษาระดับปริญญาตรีเพื่อพัฒนาทักษะด้านคุณธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ด้านศีลข้อ ๕ : เว้นจากการดื่มสุรา มีค่าแปลผลโดยรวมอยู่ในระดับไม่เคย ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า นักศึกษารู้เรื่องการนำศีล ๕ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อพัฒนาทักษะด้านคุณธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องสุราเมรัย ถึงแม้ว่าสภาพสังคมจะพาดกั้นไม่ได้ห้ามปรามเกี่ยวกับเรื่องนี้สักเท่าไร แต่โดยสภาพความเป็นจริงของสังคมแล้ว นักศึกษาที่มาเรียนที่นี่ ส่วนใหญ่แล้วมาจากต่างอำเภอของจังหวัดเชียงใหม่ เมื่อศึกษาสภาพแวดล้อมรอบนอกแล้ว บริบทสังคมโดยทั่วไปทำให้ทราบได้ว่า ผู้คนในชุมชนเห็นว่าการดื่มเหล้าเป็นเรื่องธรรมดา เมื่อมองผลของงานวิจัยพบว่าออกมา ไม่เคย ก็เพราะนักศึกษารู้ว่าการดื่มเหล้าเป็นภัยต่อสุขภาพร่างกาย เพราะการดื่มเหล้าถ้าว่ากันตามหลักพระพุทธศาสนาแล้ว ถือว่าให้เว้นจากการดื่มสิ่งของมีเมาทุกชนิด ในฐานะที่นักศึกษายังเป็นเยาวชนอีกทั้งเป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นสถาบันที่ช่วยอบรม บ่มเพาะให้เยาวชนเป็นคนที่ดีของสังคมต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของภมรินทร์ เขาวนจินดา (๒๕๔๐)^{๒๗} ศึกษา ลักษณะทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุที่ปฏิบัติทางพุทธศาสนามาก มีคุณภาพ

^{๒๖} Elizabeth B. Hurlock. (๑๙๖๗). *Adolescent Development*. ๓rd. New York : Mc. Graw.Hill.

^{๒๗} ภมรินทร์ เขาวนจินดา. (๒๕๔๐). อ้างแล้ว

ชีวิต ๓ ด้านคือ ด้านครอบครัว ด้านสุขภาพและด้านสังคมสูงกว่าผู้ที่ปฏิบัติทางพุทธศาสนาน้อย สอดคล้องกับจิรวัดนา มั่นยืน ศึกษาประสบการณ์ในมหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางพุทธศาสนาและทางจิตของนิสิตในกรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้มีประสบการณ์ในมหาวิทยาลัยมากมีความเชื่อและการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา มากมักเป็นผู้มีสุขภาพจิตดี มีจริยธรรมสูง และเป็นพลเมืองดี

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อันดับแรกได้แก่ข้อที่ ๓ ตีมนครี่งดึ่มที่มีแอลกอฮอล์ เช่น สุรา เบียร์ ไวน์ กระแฆ สาโท เปนต์น มีค่าแปลผลอยู่ในระดับไม่เคย ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า นักศึกษาคิดว่าการ ตีมนครี่งดึ่มที่มีแอลกอฮอล์ เช่น สุรา เบียร์ ไวน์ กระแฆ สาโท เป็นสิ่งที่ไม่ดี ตามหลักการที่พระพุทธศาสนาได้สั่งสอน อบรม พฤติกรรมเกี่ยวกับศีลข้อ ๕ ติด ผกไฟ คลุกคลีหรือมีส่วนร่วมในอบายมุข ระวัง ผกไฟหรือคลุกคลีกับการ บันเทิง เริงรรมย มหรสพ กีฬาการละเล่นหรือการพนัน ผลาญพรเวลา แรงงาน ทรัพย์สิน สุขภาพของตนหรือ สังคม ลดความเกียจคราน ทำงานมีประโยชน์ มีคุณค่า มีแกนสารสาระมีสติสัมปชัญญะ ในการพิจารณาดี ชั่วทุก อิริยาบถ นักศึกษาได้ศึกษาเรียนรู้วิธีรักษาศีลหา ในมหาวิทยาลัยได้สอนและนักศึกษาได้นำไปประพฤติว่าผู้ประ สงคจะรักษาศีลหา สามารถกระทำให้ ๓ วิธี ดังนี้ สมทานวิริติ ไคแก ความตั้งใจดเวนด้วยการสมทานศีลไว ประพฤติ เพื่อผกหัดตนด้วยมุงที่จจะไม่เบียดเบียนผู้อื่นหรือสัตว์อื่น สัมปตตวิริติ ไคแก ความตั้งใจดเวนในเรื่องที่ เกิดขึ้นเฉพาะหนา โดยพิจารณาตามความเหมาะสมของตน เมื่อเห็นความเดือนรอนของผู้อื่นจึงงดเวนไค สมุจเฉท วิริติ ไคแก ความตั้งใจดเวนโดยเด็ดขาด คือการงดเวนจนเคยและเป็นปกติของตน จุดมุงหมายของการรักษาศีลหา การวางบทยัญญติเกี่ยวกับศีลหิสังคทุกยุคทุกสมัยที่มีสภาพแวดล้อมต่างกัน ใหมีสภาพเกื้อกูลกันทั้งหมดคงทำไไม ไค แตพระพุทธศาสนาจึงแนะนำสั่งสอนหรือเสนอหลักศีลหา ไวเปนขอปฏิบัติขั้นต่ำ ถ้าผู้ใดต้องการเป็นชาวพุทธ เพียงปฏิบัติตามบทยัญญติศีลหา ก็ควรเรียกชาวพุทธ การตัดสินใจคุณค่าและการปฏิบัติเกี่ยวกับคุณค่าทางจริยธรรมมู ผล ๓ ประการคือ ผลต่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังค โดยอาศัยมาตรการทางศีลธรรม ผลประการที่สอง มุงแนวทางในการดำเนินชีวิตเพื่อประโยชน์สุขสามัญในปัจจุบันของปัจเจกชน และผลประการที่สาม มุงความสงบ สุขทางจิตวิญญาณเพื่อประโยชน์สุขขั้นสูง การตัดสินใจผลการปฏิบัติธรรม พระพุทธเจ้าทรงตรัสหลักในการ ตรวจสอบด้วยประสบการณ์ตรงคือ ใหคดูที่ใจของตนเองวามีโลก โกรธ หลงน้อยหรือมาก ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ สถาบันครอบครัวก็ดี สถาบันการศึกษาก็มีส่วนร่วมในการขัดเกลาทางสังคให้กับนักศึกษามีพฤติกรรมที่ดีขึ้นได้ ซึ่ง สอดคล้องกับวิจัยของเสาวรีย ตะโพทอง และกุลกัญญา ณ ปอมเพ็ชร^{๒๔} ศึกษาพฤติกรรมการนำศีลหาไปใช้ใน ชีวิตประจำวันของนิสิตนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษาธิรฐบาล ในกรุงเทพมหานคร พบว่า นิสิตนักศึกษารูความหมาย ของศีล ๕ แปลวา ปกติรยละ ๘๔.๒ ธิรฐศีลขอ ๑ วาการฆาสัตวใหญ่มีโทษหนักกวาการฆาสัตวเล็ก รยละ ๓๒.๗ ธิรฐศีล ๕ จากสิ่งแวดล้อมทางสื่อโทรทัศนมากที่สุตรอยละ ๗๒.๓ รองลงมาจากพระสงฆ พอแม ผู้ปกครอง อาจารย์ เพื่อน รยละ ๗๑.๑ และเข้าร่วมพิธีกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนามากที่สุด รยละ ๖๘.๐ รองลงมาเปนกิจกรรมสวดมนตไหวพระ รยละ ๕๒.๒ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือข้อ ๒ เสพยาบ้า กัญชา ยาอี ยาเลฟ มีค่าแปลผลอยู่ในระดับไม่เคย ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า ข้อนี้เป็นคำถามเชิงลบ ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำ แสดงให้เห็นว่า นักศึกษาเห็นความสำคัญของการหลีกเลี่ยงจากการเสพยาบ้า กัญชา ยาอี ยาเลฟ เพราะในช่วงขวบ ปีที่ผ่านมาทางภาครัฐได้มีการประชาสัมพันธ์เรื่องโทษภัยของการเสพยาเสพติด และทางหน่วยงานของตำรวจได้มีการ

^{๒๔} จ่านงค์ อติวัฒนสิทธิ์ และคณะ. (๒๕๕๐). อ้างแล้ว

ปราบปรามอย่างหนัก อีกทั้งสภาพแวดล้อมในประเทศไทยเป็นประเทศที่มีพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานของสังคมอยู่ส่วนหนึ่ง ถึงแม้ว่าสภาพสังคมในปัจจุบันจะเจริญไปขนาดไหนก็ตามไม่สามารถที่จะทิ้งคำสอนในทางพระพุทธศาสนาได้ นักศึกษาที่มาเรียนที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนาจุดมุ่งหมายของการมาคือการเรียนให้จบ ต้องการอบรมตนเองให้เป็นคนดีที่เป็นที่ยอมรับทางสังคม เพราะโดยส่วนใหญ่แล้วนักศึกษา มจร วิทยาเขตล้านนาส่วนมากไม่ใฝ่ดี รู้จักรักษาตนเอง ควบคุมตนเองถึงแม้ว่าจะมาจากต่างอำเภอของจังหวัดเชียงใหม่ก็ตาม ก็ยังรักดีอีกทั้งสถาบันก็มีส่วนทำให้พฤติกรรมของนักศึกษาเปลี่ยนไปในทางที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ^{๒๙} องค์กรที่ทำหน้าที่ขัดเกลาทงสังคม(Agents of Socialization) ได้จำแนกแหล่งขัดเกลาทงสังคมไว้ว่า ครอบครัวเป็นองค์กรแรกที่ทำหน้าที่ขัดเกลาทงสังคมในมนุษย์ สถานศึกษา อบรมสั่งสอนสิ่งที่ครอบครัวคาดหวัง กลุ่มเพื่อนที่มีความพึงพอใจในการปฏิบัติต่อกัน สำนักงานหรือกลุ่มอาชีพที่ตนสังกัด สถาบันศาสนาอันเป็นที่พึ่งทางใจ และสื่อมวลชนซึ่งมีอิทธิพลสูงในขณะนี้ องค์กรที่ทำหน้าที่ขัดเกลาทงสังคมประกอบด้วย บ้านหรือครอบครัว (Family) ไตแก บิดา มารดา ผู้ปกครอง เครือญาติ ปู่ย่า ตายาย พี่น้อง เป็นต้น โรงเรียนหรือสถานศึกษา (School) ไตแก ครู อาจารย์ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง กลุ่มเพื่อน (Peer groups) วัดหรือสถาบันศาสนา (Religious Institution) ไตแก พระสงฆ์ นักบวช ผู้นำศาสนา เป็นต้น สื่อมวลชน (Mass Communication) ไตแก วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ นิตยสาร วารสาร เป็นต้น

๒. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะด้านคุณธรรม ในรายวิชาการปฏิบัติกรรมฐานของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา พบว่า นักศึกษาได้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาด้านศีลข้อที่ ๑ ไว้ว่า ควบคุมตัวเองให้ดี นำเอาหลักศีลธรรมมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต พยายามหลีกเลี่ยงสัตว์พวกนี้ อย่าเบียดเบียนและแผ่เมตตาให้มาก ด้านศีลข้อที่ ๒ ได้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาวีว่า คือ ไม่เอาสิ่งของที่เป็นของตนเอง อบรมคุณธรรมจริยธรรม ควรออกกฎหมายห้ามลักทรัพย์ ควรทำงานสุจริต มีจิตสำนึก สิ่งใดไม่ใช่ของเราก็ไม่ควรหยิบเอา ด้านศีลข้อที่ ๓ ได้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาวีว่า ควรต้องมีความซื่อสัตย์ต่อคนรัก รักเดียวใจเดียว การผิดศีลข้อนี้เป็นบาป ควรยึดมั่นต่อคนรักของตนเอง ควรอบรมเกี่ยวกับโทษของสื่อลามก ให้เสพสื่อธรรมะแทน หากิจกรรมอื่นทำ ด้านศีลข้อที่ ๔ ได้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาวีว่า ไม่ควรนินทาคนอื่น พูดแต่ความจริง ควรเลิกใส่ร้ายคนอื่น เอาธรรมะเป็นแนวทางปฏิบัติ สอดคล้องกับ ได้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาวีว่า ปรับทัศนคติว่าสิ่งเสพติดเป็นสิ่งที่ไม่ดี เอาธรรมะเข้ามาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ งดดื่ม เข้าร่วมกิจกรรม เช่น งดเหล้าเข้าพรรษา กล่าวโดยภาพที่เป็นเช่นนี้นักศึกษายังต้องอยู่ในสภาพสังคมที่เต็มไปด้วยการดิ้นรนต่อสู้เพื่อเอาชีวิตรอดตัวเองให้รอด อยู่กับสภาพความเป็นจริงของสังคมที่ต้องเป็นไปตามสภาพจริงที่ต้องทำมาหากิน ในบางครั้งก็จำเป็นต้องเอาชีวิตรอดตัวอื่นมาเป็นอาหารเพื่อการดำรงชีวิตต่อไป ก็ยังพยายามรักษาตนไม่ให้ผิดศีล ๕ ให้มากที่สุดซึ่งแสดงให้เห็นยังมีจิตสำนึกต้องเป็นผู้ที่มีจิตใจที่ดี ดำรงชีวิตให้บาปน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ ด้วยการนำหลักศีล ๕ ไปเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิตด้วยการพัฒนาทักษะด้านคุณธรรมให้เกิดมีขึ้นในตนเองให้มากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของบุญหนา จิมานัง และคณะ)^{๓๐} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการรักษาศีลหาของเด็กเยาวชนตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่า ปัจจัยที่

^{๒๙} เสาวรีย์ ตะโพทอง และกุลกัญญา ณ ปอมเพ็ชร. (๒๕๔๙). อ่างแล้ว

^{๓๐} บุญหนา จิมานัง และคณะ. (๒๕๕๐) อ่างแล้ว

มีผลต่อพฤติกรรมการรักษาศิลปะ พบว่า พฤติกรรมการรักษาศิลปะของเด็กเยาวชนมีความสัมพันธ์กับการรักษาศิลปะทุกข้อในเชิงบวก มีปัจจัยเอื้อบางตัวได้แก่ การปฏิบัติและร่วมกิจกรรมทางศาสนาของเด็กเยาวชนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมรักษาศิลปะเชิงลบ แสดงว่า เด็กเยาวชนที่มีการรักษาศิลปะข้อใด จะมีผลต่อพฤติกรรมรักษาศิลปะข้ออื่นๆ ด้วย แต่เด็กเยาวชนที่มีการปฏิบัติและร่วมกิจกรรมทางศาสนามาก ไม่มีผลต่อพฤติกรรมรักษาศิลปะ

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- ๑.๑) ควรทำวิจัยเรื่อง เรื่อง การวัดผลประเมินผลด้านกายภาพตามแนวทางมหาวิทยาลัยวิถีพุทธ
- ๑.๒) ควรทำวิจัยเรื่อง กิจกรรมรับศีลทุกวันจันทร์และวันศุกร์เพื่อเป็นพื้นฐานชีวิต
- ๑.๓) ควรทำวิจัยเรื่อง การดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่มีการนำหลักไตรสิกขามานำบูรณาการเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการตามแนวพระพุทธศาสนา
- ๑.๔) ควรทำวิจัยเรื่อง การสร้างบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ตามแนวทางมหาวิทยาลัยวิถีพุทธ
- ๑.๕) ควรทำวิจัยเรื่อง แนวทางการดำเนินงานมหาวิทยาลัยวิถีพุทธให้กับคณะครูและบุคลากร

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ. (๒๕๓๙). การศึกษากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ลักษณ์.
- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ. (๒๕๔๐). สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ณรงค์ เสียงประชา. (๒๕๔๑). มนุษย์กับสังคม. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ณัฐสุดา เต้พันธ์ และวัชรภรณ์ เพ็งจิตต์. (๒๕๔๗). ศึกษาแบบความผูกพัน ค่านิยมทางวัตถุ และเจตคติต่อพฤติกรรมที่มีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียนของนักศึกษามหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร. เอกสารการประชุมทางวิชาการครั้งที่ ๔ เด็กกับการพัฒนาสังคม, คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนิต อยู่โพธิ์. (๒๕๔๐). อาณิสสศีล ๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- บุญหนา จิมานั่ง และคณะ. (๒๕๕๐). พฤติกรรมรักษาศิลปะของเด็กเยาวชนตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัยวิทยาเขตขอนแก่น.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (๒๕๓๒). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (๒๕๔๐). พระพุทธศาสนาพัฒนาคณะและสังคม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (๒๕๔๖). พุทธธรรม (ฉบับเดิม). พิมพ์ครั้งที่ ๒๓, คุณทวี ชุนหา พิมพ์เป็นธรรมทาน.
- พระมหาพิชิตชัย ยมพาลไฟ. (๒๕๔๒). การศึกษาทัศนะเรื่องศีล ๕ ของชาวพุทธในสังคมไทยปัจจุบัน: ศึกษาเฉพาะกรณีการฆ่าสัตว์. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหิดล.

- พระอุบล กตปุญโญ (แก้ววงษ์ล้อม). (๒๕๓๗). การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของศิลปะที่มีต่อสังคมไทย. วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (๒๕๔๐). ทาน ศีล ภาวนา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ.
- ภมรินทร์ เชาวน์จินดา. (๒๕๔๐). ศึกษาลักษณะทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. คณะพัฒนาสังคมสถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ. (๒๕๔๓). พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน. กรุงเทพมหานคร : อักษราพิพัฒน์.
- สมเด็จพระพรยาจารย์ราชานุภาพ. (๒๕๑๖). จามเทววงศ์ พงศาวดารเมืองศรีอยุธยา. พระนคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดบรรณกิจเทรดดิ้ง.
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช. (๒๕๓๘). ความจริงที่ต้องเข้าใจ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาภูมิบาลราชวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (๒๕๕๔). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำลี รักสุทธี. (๒๕๔๓). สูดยอดวินัยของพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา พิมพ์ที่บริษัทธนธัชการพิมพ์ จำกัด.
- เสาวรีย์ ตะโพทอง และกุลกัญญา ณ ป้อมเพ็ชร. (๒๕๔๙). ศึกษาพฤติกรรมการนำศิลปะไปใช้ในชีวิตประจำวันของนิสิตนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษารัฐบาล ในกรุงเทพมหานคร. วารสารสมาคมนักวิจัย ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑ มกราคม-เมษายน ๒๕๔๙.
- Elizabeth B. Hurlock. (๑๙๖๗). Adolescent Development. ๓rd. New York : Mc. Graw.Hill.